

La truita de patates és espanyola, és catalana o és francesa?

Autor: Marc Pons

Data de publicació: 15-01-2024

Va arribar a la Península des de França durant l'etapa que Catalunya va estar incorporada a l'Imperi napoleònic.

Baiona, País Basc francès, 6 de maig de 1808; ara fa 215 anys. Ferran VII, el sisè Borbó al tron de Madrid, venia la corona espanyola a Napoleó I de França; que, pocs dies després, la cediria al seu germà gran, el que seria Josep I Bonaparte. Però Catalunya va ser separada d'aquell lot i incorporada a l'Imperi francès. Durant sis anys (1808-1814), Catalunya va ser una regió més de França; i Barcelona, que amb 120.000 habitants es convertia en la tercera urbs de l'Imperi napoleònic, seria elevada a la categoria de capital del nou Midi francès. Durant aquella etapa, Barcelona va viure un desembarcament colossal de funcionaris francesos, que van importar els costums i les modes de París. L'inici del consum de la patata, la popularització del consum de la cervesa, de la brioixeria, del cafè o de la xocolata, són d'aquella època francesa.

La patata

La patata era un tubercle originari d'Amèrica, més concretament de les zones altes de l'antiga governació de Castella del Oro (actual Colòmbia), que mai va despertar l'interès de les classes colonials hispàniques. Haurien de ser els mercaders francesos i anglesos, que controlaven l'arc insular de Sobrevent, al Carib, els primers a exportar aquest tubercle al vell continent i a estimular el seu conreu (finals del segle XVI). No obstant això, és important destacar que aquelles primeres patates europees no formarien part de la dieta humana. A la monarquia hispànica, la patata no va passar de la categoria de planta exòtica d'hivernacle. I a la façana atlàntica francesa i a les illes britàniques, conreada en extensions relativament importants, es destinaria, exclusivament al consum dels animals de tir (mules, rucs, cavalls i bous).

El 18 de maig de 1804 França enterrava, definitivament, el règim republicà sorgit de la Revolució (1793). Napoleó ascendia al tron, però el país vivia molt allunyat dels fastos imperials de la coronació. França, amb trenta milions d'habitants, era el segon país més poblat d'Europa després de Rússia. Per tenir una idea del que això significava, direm que la Catalunya de 1804, amb una vintena part de l'extensió territorial francesa, tenia un milió d'habitants. I que l'Espanya del moment, amb un 80% de l'extensió territorial francesa, tenia una població de deu milions d'habitants. Per tant, a la França de l'època, les crisis econòmiques, que sempre culminaven en dramàtics episodis de fam, tenien una dimensió extraordinària. I això va passar durant la tardor següent a la coronació de Napoleó.

Parmentier

La primera meitat de 1804 van ser meteorològicament molt adversa i, a la tardor d'aquell any, les reserves alimentàries de França es van esgotar. En aquell context de crisi extrema apareix la figura d'Antoine Parmentier: agrònom, naturalista, nutricionista, higienista i, en aquell moment, ministre de Sanitat del Primer Imperi francès. Parmentier va proposar portar la patata a la taula de les cases. Pelada i bullida o fregida o rostida. Sola o cuinada amb verdures, llegums o ous. Naturalment, aquella proposta va generar cert escepticisme. Fins i tot alguns detractors de la mesura van protestar, argumentant que els animals de tir quedarien sense aliment i els camps s'arruïnarien. Però les circumstàncies hi obligaven i la patata, ràpidament, es va fer un lloc en els rebosts i en les taules de la França del reègim bonapartista.

L'emperador Napoleó i el ministre Parmentier / Font: Museu d'Art de Viena i National Portrait Gallery de Londres.

Catalunya i el Primer Imperi francès

El 8 de febrer de 1809, l'emperador Napoleó oficialitzava la separació de Catalunya respecte al regne d'Espanya; que, de facto, ja s'havia produït el 8 de juliol de 1808. Guillaume Philibert Duhesme, governador interí des de 1808; era rellevat per Pierre François Augereau, que en el context polític i social d'aquella França, era el paradigma de la fusió entusiàstica de l'ideari revolucionari i del règim imperial bonapartista. Augereau, mariscal de França, era fill d'un criat francès i d'una emigrant nord-alemanya que havia estat venedora ambulant de flors. Augereau, dotat d'un extraordinari olfacte polític, el primer que va fer en arribar a Barcelona va ser restaurar l'oficialitat del català, proscrit des de l'ocupació borbònica de 1714. I el segon que va fer va ser iniciar la depuració de l'administració.

Mapa del Primer Imperi francès / Font: Wikimedia Commons.

Augereau i Mac Donald

La sort no va acompanyar Augereau al camp de batalla. La insurrecció antibonapartista a l'interior de Catalunya va precipitar la seva caiguda. El 28 de maig de 1809, tres mesos i mig després del seu nomenament, era rellevat interinament per Louis Emmanuel Rey; i poc després pel general Étienne Jacques Mac Donald, descendent d'una família jacobita escocesa exiliada a París. Mac Donald va completar la depuració iniciada per Augereau. Els investigadors catalans Antoni Gelonch, autor de Napoleó, la Revolució i els catalans (Viena Edicions, 2021), i Jesús Conte, autor de Barcelona sota la bota de Napoleó (Tibidabo Edicions, 2021), que han estudiat abastament aquest període històric, afirmen que durant aquella etapa va arribar a Barcelona un contingent d'entre dos mil cinc-cents i tres mil funcionaris francesos.

Augereau i Mac Donald / Font: Musée de l'Armée, París i Palau de Versalles.

La "tortilla española" és realment espanyola?

Aquells funcionaris i les seves famílies només representarien el 10% de la població de la ciutat; però serien un col·lectiu molt dinàmic que revolucionaria la vida social i cultural de Barcelona. Van importar la moda i els costums de París. I en aquest corpus d'elements que s'incorporaven al paisatge català, hi havia una sèrie d'aliments que eren molt populars

en la dieta dels francesos. En aquella Barcelona que vivia una autèntica primavera política i cultural, els forns de pa van iniciar l'elaboració de brioixeria. Les tavernes van començar a importar i servir cervesa. La xocolata, el cafè i els gelats, que fins llavors no havien passat la porta de les cases, van sortir al carrer i es van obrir les primeres xocolateries, cafeteries i gelateries. I a les fondes es va popularitzar un nou plat elaborat amb ou i patata. La truita de patates... és espanyola?, és catalana? o és francesa?

Marc Pons

Podeu accedir a l'article original a través del següent enllaç:

https://www.elnacional.cat/ca/gourmeteria/opinio-critiques/truita-patates-espanyola-catalana_1000929_102.html